

“SHOIR UMRINING IZLARI: TO‘RA SULAYMON UY MUZEYI

*Guliston Davlat univertiteti An‘anaviy
xonandalik va xalq cholg‘ulari
kafedrasi stajyor o‘qtuvchisi
Shoqo‘ziyev Inomjon*

Kirish

Har bir xalqning ma‘naviy boyligi uning buyuk farzandlari, ularning hayoti va ijodi bilan belgilanadi. Ana shunday bebaho meros egaligidan biri — o‘zbek adabiyotida o‘ziga xos o‘rin egallagan shoir To‘ra Sulaymondur. U o‘zining sodda, samimiy va xalqona she‘rlari orqali inson qalbiga yo‘l topa olgan, Vatan, xalq, ma‘naviyat va insoniylik mavzularini teran his etib ijod qilgan adib sifatida el-yurt e‘tiborini qozongan. Shoirning hayoti va ijodini chuqurroq anglash, uning ruhiy olamiga yaqinlashish uchun esa To‘ra Sulaymon uy muzeyi muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

To‘ra Sulaymon uy muzeyi — bu shunchaki tarixiy bino emas, balki ijod, xotira va ma‘naviyat mujassam bo‘lgan muqaddas maskandir. Bu uyda shoir yashagan, o‘ylagan, yozgan va o‘z asarlari orqali xalq qalbiga murojaat qilgan. Shu sababli ham mazkur muzeyga qadam qo‘ygan har bir inson shoir hayotining tirik guvohiga aylanadi. Devorlar sukut saqlagandek tuyulsa-da, aslida ular o‘tmishdan so‘zlab, shoirning mashaqqatli, ammo sharafli hayot yo‘lini eslatib turadi.

Bugungi globallashuv davrida yosh avlodni milliy qadriyatlar, ona tilimiz va adabiyotimiz ruhida tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, To‘ra Sulaymon uy muzeyi yoshlar uchun katta tarbiyaviy ahamiyatga ega. Bu maskan o‘quvchi va talabalarda adabiyotga bo‘lgan qiziqishni oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga, ijodkor shaxs hayotidan ibrat olishga undaydi. Muzeydagi har bir eksponat — shoirning qo‘lyozmalari, kitoblari, shaxsiy buyumlari va fotosuratlari — o‘ziga xos tarixni, hayot sabog‘ini mujassam etadi.

Shuningdek, To‘ra Sulaymon uy muzeyi xalqimizning madaniy xotirasini asrash, buyuk ijodkorlar merosini kelajak avlodga yetkazish yo‘lidagi muhim qadamlardan biridir. Bu maskan orqali shoirning nafaqat ijodi, balki uning insoniy fazilatlarini, mehnatsevarligi va xalqiga bo‘lgan cheksiz muhabbati ham namoyon bo‘ladi. Demak, ushbu maqolada To‘ra Sulaymon uy muzeyining tashkil topishi, undagi noyob eksponatlar hamda uning ma‘naviy-ma‘rifiy ahamiyati haqida so‘z yuritiladi.

To‘ra Sulaymon uy muzeyi O‘zbekiston Respublikasining Jizzax viloyati hududida, shoir tug‘ilib voyaga yetgan va umrining muhim qismini o‘tkazgan xonadon asosida tashkil etilgan. Mazkur muzey shoir hayoti bilan bevosita bog‘liq bo‘lgani

sababli, u oddiy ekspozitsiya maskani emas, balki tarix va ijod uyg'unlashgan muqaddas qadamjo hisoblanadi. Aynan shu uyda To'ra Sulaymon yashagan, ijod qilgan, xalq va vatan haqida o'y surgan, o'z she'rlari orqali inson qalbiga yo'l topgan. Shu bois muzey joylashgan hudud nafaqat geografik, balki ma'naviy jihatdan ham katta ahamiyatga ega.

To'ra Sulaymon — o'zbek adabiyotida xalqona ruh, samimiylik va ma'naviy teranlik bilan ajralib turadigan shoirlardan biridir. U Jizzax viloyati hududida tug'ilib voyaga yetgan bo'lib, aynan shu zamin uning dunyoqarashi, xarakteri va ijodiga katta ta'sir ko'rsatgan. Shoirning bolaligi oddiy xalq orasida, mehnat va hayot sinovlari bilan uyg'un holda kechgan. Shu sababli uning asarlarida hayotiylik, sodda til va xalq dardiga yaqinlik yaqqol seziladi.

To'ra Sulaymon yoshligidan adabiyotga, she'riyatga katta qiziqish bilan qaragan. U kitob mutolaasini sevgan, xalq og'zaki ijodi, maqol va hikmatli so'zlardan ilhomlangan. Hayot tajribasi va kuzatuvchanlik shoir ijodining asosiy manbalaridan biri bo'lgan. Vaqt o'tishi bilan u o'z ovozi topib, o'zbek she'riyatida tanila boshlagan.

Shoir ijodida Vatanga muhabbat, xalq taqdiri, insoniy fazilatlar, halollik, mehnatsevarlik va ma'naviyat mavzulari yetakchi o'rin egallaydi. U she'rlarida balandparvoz iboralardan ko'ra, oddiy va tushunarli so'zlar orqali chuqur mazmuni yetkazishga intilgan. Shu bois To'ra Sulaymon ijodi oddiy kitobxon qalbiga tez yetib boradi. Uning she'rlari o'qilganda, inson o'z hayoti, burchi va jamiyat oldidagi mas'uliyati haqida o'ylab qoladi.

To'ra Sulaymon nafaqat shoir, balki ma'naviyat targ'ibotchisi sifatida ham faol bo'lgan. U adabiyotning jamiyatdagi o'rnini chuqur anglagan holda, ijodni tarbiya vositasi deb bilgan. Shoirning ko'plab asarlari yoshlarni to'g'ri yo'lga boshlash, ularni ezgulikka undash, milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu jihatdan uning ijodi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Hayoti davomida To'ra Sulaymon adabiy va ma'rifiy tadbirlarda ishtirok etib, yosh ijodkorlarni qo'llab-quvvatlagan, ularning iste'dodini rag'batlantirgan. U kamtarona hayot kechirgan, shu bilan birga ijodga juda mas'uliyat bilan yondashgan shaxs sifatida xotirlanadi. Shoir uchun eng katta mukofot — xalq e'tirofi va kitobxon mehridir.

Bugungi kunda To'ra Sulaymonning hayoti va ijodi o'rganilib, uning xotirasi e'zozlanmoqda. Shoir tug'ilib o'sgan xonadon asosida tashkil etilgan uy muzeyi uning boy adabiy merosini kelajak avlodga yetkazishda muhim o'rin tutadi. To'ra Sulaymon o'zining hayoti va ijodi bilan o'zbek adabiyotida munosib iz qoldirgan, xalq qalbidan joy olgan ijodkor sifatida yodda qoladi.

Uy muzeyi shoir yashagan davr ruhini saqlagan holda bezatilgan. Xonalar o'zining sodda, ammo mazmunli ko'rinishi bilan ajralib turadi. Muzeyga tashrif

buyurgan har bir mehmon bu yerda shoir hayotining turli bosqichlarini his etishi, uning ijodiy muhitiga yaqinlashishi mumkin. Muzeiy hududida shoirning ish xonasi, yashash xonalari hamda ijod mahsullari joylashtirilgan bo‘lib, ular orqali To‘ra Sulaymon shaxsiyati yanada yaqqol namoyon bo‘ladi.

To‘ra Sulaymon — o‘zbek adabiyotida xalqona ruh, sodda ifoda va teran mazmuni uyg‘unlashtira olgan shoirlardan biridir. U asosan Vatan, xalq taqdiri, insoniylik, halollik, mehnatsevarlik va ma’naviyat mavzularida ijod qilgan. Shoirning she’rlari murakkab iboralardan xoli bo‘lib, oddiy xalq tili orqali chuqur fikrlarni yetkazishi bilan ajralib turadi. Shu sababli uning ijodi turli yoshdagi kitobxonlar tomonidan iliq kutib olingan.

Shoirning xizmatlari faqat adabiy meros bilan cheklanib qolmaydi. U o‘z hayoti davomida ma’naviy-ma’rifiy ishlarda faol ishtirok etib, yosh iste’dodlarni qo‘llab-quvvatlagan, adabiyotning xalq orasida keng tarqalishiga hissa qo‘shgan. Shu jihatdan To‘ra Sulaymon uy muzeyi shoirning ana shu fidokorona mehnatlarini yodga soluvchi tirik tarixdir. Muzeydagi qo‘lyozmalar, kitoblar, fotosuratlar va hujjatlar shoirning sermazmun hayoti va samarali ijod yo‘lidan dalolat beradi.

Muzeida saqlanayotgan eksponatlar orasida shoirning shaxsiy buyumlari alohida e’tiborga loyiq. Ularning har biri To‘ra Sulaymon hayotining muayyan bir lahzasini eslatadi. Yozuv stoli, daftarlar, qalamlar va kitoblar shoirning mehnatsevarligi va ijodga bo‘lgan cheksiz muhabbatidan darak beradi. Bu buyumlar orqali tashrif buyuruvchilar shoirning oddiy hayot kechirganini, ammo ulkan ma’naviy boylik yaratganini anglaydi

(1-rasm) Rasmda videodan rasm lavha

Bugungi kunda To‘ra Sulaymon uy muzeyi Jizzax viloyatidagi muhim ma‘naviy-ma‘rifiy maskanlardan biri hisoblanadi. Bu yerga o‘quvchilar, talabalar, adabiyot ixlosmandlari tez-tez tashrif buyurib, shoir hayoti va ijodi bilan yaqindan tanishadilar. Muzey orqali yosh avlod qalbida adabiyotga muhabbat, milliy qadriyatlarga hurmat tuyg‘usi shakllanadi. Shu tariqa To‘ra Sulaymon uy muzeyi nafaqat o‘tmishni yodga olish, balki kelajakni tarbiyalashga xizmat qilayotgan muhim maskan sifatida o‘z faoliyatini davom ettirmoqda. Shoirning bolaligi oddiy mehnatkashlar orasida kechgan bo‘lib, bu holat uning dunyoqarashi va ijodiga katta ta‘sir ko‘rsatgan. Uning asarlarida xalq hayoti, insoniy fazilatlar, vatanparvarlik va ma‘naviyat mavzulari yetakchi o‘rinni egallaydi. Shoir yashab ijod qilgan uy bugungi kunda uy muzeyi sifatida faoliyat yuritadi. Mazkur muzey Jizzax viloyatidagi muhim ma‘naviy-ma‘rifiy maskanlardan biri bo‘lib, To‘ra Sulaymon hayoti va ijodini o‘rganishda muhim manba hisoblanadi. Muzeyda shoirning qo‘lyozmalari, nashr etilgan kitoblari, shaxsiy buyumlari, fotosuratlar va hujjatlari saqlanadi. Ushbu eksponatlar orqali tashrif buyuruvchilar shoirning hayot yo‘li va ijodiy faoliyati bilan yaqindan tanishish imkoniga ega bo‘ladilar.

To‘ra Sulaymon ijodi o‘zining soddaligi va hayotiyliigi bilan ajralib turadi. U she‘riyatni inson qalbini tarbiyalaydigan kuch deb bilgan va butun umri davomida shu e‘tiqodga sodiq qolgan. Bugungi kunda ham shoir merosi yosh avlodni ma‘naviy barkamollikka yetaklashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. To‘ra Sulaymon uy muzeyi esa bu boy merosni asrab-avaylab, kelajak avlodga yetkazib berayotgan muhim madaniy markazlardan biridir.

(2-rasm) Rasmda ochilish marosimidan lavha

(3-rasm) Rasmda ochilish marosimidan lavha

Tadbirkorlar va ishbilarmonlar harakati – O‘zbekiston Liberal-demokratik partiyasidan O‘zbekiston Respublikasi Prezidentligiga nomzod Shavkat Mirziyoyevning sirdaryolik saylovchilar bilan uchrashuvida bu ulkan ijodkorning adabiy merosini chuqur o‘rganish, yosh avlodimizni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularning ma’naviy olamini yuksaltirish uchun Mirzaobod tumanidagi To‘ra Sulaymon yashab ijod qilgan xonadonda shoirning uy-muzeyini tashkil qilsak, el-yurtimiz, adabiy

jamoatchiligimiz bu taklifni qo‘llab-quvvatlashiga ishonaman,— dedi Shavkat Mirziyoyev (7 okt 2021). Hozirda uy-muzeyga aylantiriladigan Mirzaobod tumani, “Turg‘un Ahmedov” MFY, Baxmal ko‘chasi,¹ 7-uy manzilida joylashgan bo‘lib u kishining ijodlari va hayot yo‘liga qiziqqanlar va san‘at ixlosmandlari uchun hamisha manzil chorlab qoladi

(4-rasm) Rasmda uy muzeyidan lavha

(5-rasm) Rasmda uy muzeyidan
lavha

Quyida To‘ra Sulaymon uy muzeyi va shoir hayoti davomidagi asarlaridan tashkil topgan ro‘yxat;

1. Sulaymon, To‘ra. **Istar ko‘ngil**. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1962.
2. Sulaymon, To‘ra. **Qorasoch**. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1965.
3. Sulaymon, To‘ra. **Men qayga borar bo‘lsam**. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1965.
4. Sulaymon, To‘ra. **Jahongashta**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1970.
5. Sulaymon, To‘ra. **Hamqishloqlarim**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1973.
6. Sulaymon, To‘ra. **Intizor**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1973.
7. Sulaymon, To‘ra. **Sirdaryo qo‘shiqlari**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1974.
8. Sulaymon, To‘ra. **Iltijo**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1976.
9. Sulaymon, To‘ra. **Alhazar**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1976.
10. Sulaymon, To‘ra. **To‘yboshi**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1977.
11. Sulaymon, To‘ra. **Sizni eslayman**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1980.
12. Sulaymon, To‘ra. **Qorako‘zginam**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1981.
13. Sulaymon, To‘ra. **Gulshan**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1988.
14. Sulaymon, To‘ra. **Sarvinoz**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1990.
15. Sulaymon, To‘ra. **Xarsang**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1994.
16. Sulaymon, To‘ra. **Jahonnoma**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1996.
17. Sulaymon, To‘ra. **Gul bir yon, chaman bir yon**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1996.
18. Sulaymon, To‘ra. **Yovqochdi**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1998.
19. Sulaymon, To‘ra. **Sayxon**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 2003.
20. Sulaymon, To‘ra. **Mamlakatning tayanch nuqtasi**. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 2004.
21. Sulaymon, To‘ra. **Tanlangan asarlar**. Toshkent: Akademnashr, 2020.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, To‘ra Sulaymon uy muzeyi nafaqat bir shoir xotirasini saqlovchi maskan, balki xalqimizning boy ma‘naviy merosini asrab-avaylayotgan

muhim madaniy o‘choqlardan biridir. Ushbu muzey orqali To‘ra Sulaymonning hayot yo‘li, ijodiy faoliyati va insoniy fazilatlarini yaqqol namoyon bo‘ladi. Shoir yashab ijod qilgan uy bugun o‘tmish bilan bugunni bog‘lovchi ko‘prik vazifasini bajarib, kelajak avlodni ma‘naviyat va adabiyot ruhida tarbiyalashga xizmat qilmoqda.

To‘ra Sulaymon o‘z hayoti davomida oddiy xalq orasida yashab, xalq dardini, orzu-umidlarini chuqur his etgan va ularni o‘z she‘rlari orqali ifoda eta olgan ijodkor edi. Uning asarlarida samimiylik, soddalik va hayotiylik ustuvor bo‘lib, bu jihatlar shoirni xalq qalbiga yaqinlashtirdi. Shoir ijodi bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan, aksincha, yoshlar uchun ibrat va ma‘naviy saboq bo‘lib xizmat qilmoqda. Shu sababli To‘ra Sulaymon merosini o‘rganish va targ‘ib etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Uy muzeyidagi eksponatlar — qo‘lyozmalar, kitoblar, shaxsiy buyumlar va fotosuratlar — shoirning sermazmun hayotidan hikoya qiladi. Har bir buyum, har bir hujjat To‘ra Sulaymonning ijodga bo‘lgan mas‘uliyati, mehnatsevarligi va xalqiga bo‘lgan sadoqatidan dalolat beradi. Muzeyga tashrif buyurgan inson bu yerda shoir hayotining ruhi bilan yuzlashadi, uning hayot falsafasini chuqurroq anglaydi. Ayniqsa, yoshlar uchun bu maskan katta tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda globallashuv jarayonlari kuchaygan bir davrda milliy adabiyotimiz va madaniyatimizni asrab-avaylash muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, To‘ra Sulaymon uy muzeyi milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotirani saqlash va yosh avlodni ma‘naviy barkamol etib tarbiyalash yo‘lidagi muhim qadamlardan biridir. Bu maskan orqali o‘quvchilar va talabalar buyuk ijodkor hayotidan ibrat olib, adabiyotga bo‘lgan qiziqishlarini oshiradilar.

Xulosa qilib aytganda, To‘ra Sulaymon uy muzeyi — bu shunchaki tarixiy obida emas, balki ma‘naviyat, ijod va xotira uyg‘unlashgan muqaddas maskandir. Shoirning hayoti va ijodi orqali xalqimizning ma‘naviy boyligi, adabiyotimizning kuchi va insoniy qadriyatlarimiz yana bir bor namoyon bo‘ladi. Demak, To‘ra Sulaymon merosini asrash, uni yosh avlodga yetkazish va targ‘ib etish har birimizning muqaddas burchimizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Milliy Arxivi. (n.d.). Fond 33, 132, 245: materiallari.
2. Sirdaryo viloyat davlat arxivi. (2017). *Qatag‘on yillari hujjatlari to‘plami*. Guliston.
3. Milliycha.uz. (n.d.). *To‘ra Sulaymon uy muzeyi*. <https://milliycha.uz/tora-sulaymon-1934-2005/>

4. Kun.uz. (n.d.). *Sirdaryoda To‘ra Sulaymon uy muzeyi ochildi.*
<https://kun.uz/14936286>
5. Abdurahmonov, A. (2014). *Sovet davridagi qatag‘onlar: tarix va saboqlar.* Toshkent: Fan.
6. Qosimov, B. (2000). *Milliy uyg‘onish va qatag‘on.* Toshkent: Ma’naviyat.
7. Rajabov, R. (2005). *XX asr boshlarida O‘zbekistonda siyosiy ta‘qiblar.* Toshkent: Sharq.
8. Sobirov, T. (2010). *O‘zbek adabiyoti tarixi.* Toshkent: Sharq.

